

Posudek oponentky

Bakalářská práce Marie Golubtové se věnuje společensky relevantnímu tématu, kterým je materiální a sociální svět kasina. Klade si za cíl *“sledovat vzájemný vztah uspořádání materiální a sociální povahy prostředí kasina. (...) najít struktury a systémy těchto uspořádání, které se při jejich vzájemných interakcích vyskytují.”* (str. 10). K uchopení výzkumného problému zvolila následující výzkumné otázky: *“Jak je uspořádán interiér kasina a proč? Jak spolu interagují lidští a ne-lidští aktéři (prostor, věci)? Jakých jednání jsou aktéři hybatelem? Jak se v prostoru kasina nacházejí návštěvníci?”* (ibid.).

V první kapitole Maria Golubtsova stručně situuje sama sebe ve vztahu k terénu. Zaměstnání na pozici krupiérky jí umožnilo přístup do neobvyklého terénu i detailní vhléd do fungování této instituce včetně zákulisí. V druhé kapitole autorka uvádí teoretický rámec, z něhož vychází. Začíná ovšem poněkud zvláště, když představuje instituci kasina pomocí příručky pro návštěvníky z pera krupiérky (Levezová). Titul nekontextualizuje, stejně jako další, tentokrát již naštěstí odborné tituly a koncepty k tématu her ve společenském diskurzu (Simmel, Caillois, Huizinga, Geertz). Ačkoli se i v průběhu práce ukáží postřehy Levezové jako relevantní a přínosné, je potřeba hned od začátku rozlišovat emickou a etickou perspektivu. Huizingovo a Cailloisovo chápání hry je pojednáno velmi stručně, na jedné straně (str. 4). Autorka si nevšimla, že Caillois se s Huizingou významně rozcházel v chápání hazardní hry. Také tvrdí, že Caillois považoval hazardní hry za kategorii *alea*, ovšem Caillois řadil hazard spíše na pozmezí *alea* a *agón* (srov. Caillois 2001: 14).

Ke své škodě se Maria Golubtsova nepokusila najít již existující etnografie kasina (např. Richarda Marksburyho v kolektivní monografii Sytzeho Kingmy *Global Gambling: Cultural Perspectives on Gambling Organizations*, 2010, Routledge). Nezaznamenala ani dizertaci a posléze knihu Michala Horáčka *Habitus hazardního hráče* (2012). Ač Horáčkova studie není o kasinu, mohla být v lecčems inspirativní, a to nejen vzhledem k lokálnímu kontextu, ale třeba ve chvílích, kdy se studentka v empirické části pokouší konstruovat různé typy hráčů nebo když píše o jejich vztahu k penězům. Jedinou etnografickou prací o hazardní hře, s níž autorka v textu pracuje a již posléze aktivně využívá k interpretaci dat, je pak slavná Geertzova studie o záludné hře v kohoutích zápasech na Bali, o jejíž aplikaci se zmíním později.

Jedním ze dvou hlavních teoretických pilířů práce jsou přístupy *material culture studies*, především práce antropologa Davida Millera. Herní prostor i věci v něm se podle autorky po Millerově vzoru stávají *“materiálními hybateli”* hry, *“ne-lidskými aktéry”* či *“materiálními aktéry”*. V prvních dvou třetinách empirické části (kap. 4.1. a 4.2.) pak autorka na základě svých kvalitních etnografických popisů materiální povahy kasina pečlivě ukazuje, že každá věc v kasinu i jejich uspořádání je navrženo se snahou provokace hráčů k co nejdelší hře, a tedy k maximalizaci zisku kasina. Ono aktérství, *“agency”* věcí, není rozebráno do hloubky, ovšem zdá se, že autorka chápe *agency* věcí jako efekt, který věci mají na lidské aktéry, a ne i ve smyslu jejich *intence*, jak ovšem zmatečně naznačuje v teoretických východiscích, když v jednom odstavci pojednává koncept *agency* u antropologa Alfreda Gella (*“Charakteristickým prvkem sociálních agentů je to, že sami jsou příčinou činností, jež způsobují svou vůlí nebo úmyslem...”*, str. 6). Gell je zde dezinterpretován, protože jemu šlo u věcí právě o jakousi sekundární *agency*, protože postrádá intenci. Nakonec však s Gellem autorka v empirické části stejně nepracuje. Na několika místech autorka formulačně důsledně nerozlišuje záměr, s jakým věci mají působit a jejich působení na aktéry, které pozoruje v terénu. Také zmiňuje působení hudby a vůně, hudbě je pak ovšem věnován v etnografii pouze jeden neurčitý odstavec, vůně je opominuta úplně. Pozitivně však hodnotím celkově přesvědčivý popis věcí a významů, které jim lidští aktéři v

kultuře kasina příkládají. Nejzajímavější pro mne byla podkapitola věnovaná herním žetonům, kde autorka přesvědčivě vysvětluje jejich heterogenní významy odvislé od pozice aktérů – pro hráče mají jiné významy než pro krupiéry.

Druhým opěrným pilířem práce je Goffmanova studie *Všichni hrajeme divadlo* (1999), s kterou autorka intenzivně pracuje ve svých interpretacích v poslední třetině práce (kap. 4.3.) Zde na základě popisů specifických sociálních rolí v kasinu, jejich hierarchie a dále sociálních interakcí v podniku vytváří obraz kasina jako instituce, kde se ve striktní aplikaci pravidel a hierarchie autorit promítá snaha vytvořit prostředí bezpečí a spravedlnosti, umožňující hru. Spravedlnost je zde ovšem chápána synonymně k prevenci a eliminaci konfliktů mezi hráči a zaměstnanci kasina, vedoucí opět k maximalizaci zisku kasina (tento konečný cíl kultury kasina autorka v celé práci netematizuje). Autorka se rovněž pokouší o kategorizaci hráčů na tři skupiny podle účelu jejich pobytu v kasinu: zvědavce, dále ty, co chtějí vyhrát peníze a nakonec bohaté muže. K interpretaci dat o milionářích, kteří podle Golubstové nehrají primárně kvůli materiálnímu zisku (str. 41), autorka vhodně využívá Geertzův koncept záluďné hry, v níž jde o mužství a celkově o status. Jinde ovšem použítí Geertze trochu skřípe: přirovnání manažera kasina k rozhodčímu kohoutích zápasů na str. 46 (*“podobení soudci, králi, knězi a policistovi, je rozhodčí jimi všemi”*, Geertz, 2000, s. 467) podle mne úplně nesedí, protože Geertzův rozhodčí nespravuje instituci, jejímž primárním cílem je maximalizace zisku jejich majitelů. Tato interpretace manažera jako rozhodčího může vypovídat o určité idealizaci kasina, a tedy potřebě kritičtější reflexe terénu a vlastní pozice v něm. Zde trochu narážím i na tvrzení v metodologické části práce (str. 9), že kromě běžné etnografické metody byly využity i autoetnografické přístupy, ovšem v empirické části to pak není moc vidět.

Po formální stránce je práce v pořádku: text má obvyklou, vhodnou strukturu, je dobře srozumitelný, vyjadřování kultivované, i když se občas objevuje v češtině neobvyklý slovosled, typický pro ruštinu. V textu také často narazíme na emický výraz “pitbossi”, což je plurál od “pitboss”. V češtině se však setkáváme s plurálem “bossové”. Ačkoli je vidět, že velké části textu prošly jazykovou korekturou, vhodná by bývala ještě jedna závěrečná korektura.

Závěrem: Předkládanou bakalářskou práci Marie Golubstové rozhodně doporučuji k obhajobě, neboť po obsahové i formální stránce splňuje nároky kladené na kvalifikační práce tohoto typu. Navrhuji ji hodnotit jako velmi dobrou.

V Hradci Králové, 16. 6. 2020

Mgr. Veronika Seidlová, Ph.D.